

Zondag de 17de september 1944....

DEZE DAG BEGON ALS ALLE ANDERE DAGEN!

**Enorme luchtlandingen
van
Engelse parachutisten!**

Het geheel is verzameld en geschreven
door Benjamin Jansen

ZONDAG DE 17 De SEPTEMBER 1944.....

=====

DEZE DAG BEGON ALS ALLE ANDERE DAGEN.

Enorme luchtlandingen van Engelse Parachutisten.

= HET GEHEEL IS VERZAMELD EN GESCHREVEN =

_ DOOR _ BENJAMIN _ JANSSEN! _

Een woord vooraf.

De oorlogshandelingen in de gehele wereld en vooral ook tijdens de bewogen dagen in september 1944 in het Betuwse dorp Driel liggen al weer ver achter ons. Voor de één is het nog een vage herinnering, bij een ander ligt het en blijft het als het ware nog vers in het geheugen. Op het moment dat dit wordt geschreven is het al weer reeds 45 jaren geleden(1989), dus al weer een hele tijd nadat de gebeurtenissen plaatsvonden. De ouderen onder ons hebben het veelal van heel dichtbij meegemaakt. De veel jongeren kunnen zich namelijk ook nog wel het één en ander herinneren, alleen de zeer jonge personen weten er iets van als zij er over gelezen, of van gehoord hebben. Wel zijn er heel wat boeken over geschreven. Toch is er nadien veel belangstelling voor en dit blijkt toe te nemen naarmate het steeds langer geleden is. Men probeert als het ware de herinnering eraan vast te houden. Want als men er met iemand over praat is men direct zeer geïnteresseerd. Wél een bewijs dat de gebeurtenissen veel indruk op hen gemaakt hebben. Ook zij weten er zich nog veel van te herinneren. Juist dáárom, dat al deze gegevens er over vastgelegd zullen worden, was het mijn plan dit op een eenvoudige manier te beschrijven, zodat het op het papier wordt vastgelegd, dat is mijn bedoeling en wordt het bewaard voor hen die het later interesseert. Alleen de persoonlijke ervaringen van ons gezin wil ik proberen weer te geven vanaf de luchtlandingen op de heidevelden van Renkum, Wolfheze en Heelsum op zondag 17 september 1944, tot onze terugkeer van de evacuatie in mei/juni 1945.

Schrijf ik in mijn verhalen over soldaten en /of militairen, dan noem ik Duitse, als zij inderdaad DUITSERS zijn enz.

Maar gebruik ik de term "Geallieerden", dan is het mij op dat moment niet bekend of het Engelsen, Amerikanen of militairen van een andere nationaliteit zijn.

Dankzij mijn goede geheugen heb ik pas op onze uiteindelijke eindbeslissing, waar we daarna zeven maanden geëvacueerd geweest zijn een begin gemaakt met het optekenen van onze beleefde oorlogshandelingen en deze verder uitgebreid tot een soort dagboek.

En daaruit heb ik veel en veel later de gegevens gehaald die voort dit te schrijven boek belangrijk waren.

Inleiding.

Als kind hoorde ik al eens praten over oorlog, maar wist nog niet wat dat betekende, maar vernam ook het woord mobilisatie en sprak men soms over de Eerste Wereldoorlog en kwamen later wel eens de gesprekken op de Belgische vluchtelingen ter sprake.

De tijd draaide door en was ik inmiddels een jongen geworden van zo om en nabij een jaar of twaalf (was namelijk geboren in juli 1920). Via de radio-berichtgeving hoorden wij wel eens het één en ander over het in opkomst zijnde Nationaal-Socialisme en werd Adolf Hitler ook wel eens genoemd.

Op een avond werd er via de radio een bericht uitgezonden, dat er op maandag 27 februari 1933 brand was ontstaan in het Rijksdaggebouw in Berlijn in Duitsland. Het gebouw zou grotendeels door deze brand verwoest zijn. En als de stichter van de brand werd een Nederlandse metselaar, die in Duitsland woonachtig bleek te zijn, van deze brand beschuldigd.

Er volgden langdurige "Showprocessen", waarin ook enkele buitenlanders terecht moesten staan, die als communisten beschouwd werden. Nog maar amper een jaar later werd de vermoedelijke brandstichter, de Nederlandse 24 jarige Marinus Van der Lubbe, een Leidenaar van geboorte, officieel schuldig bevonden aan de brandstichting en spoedig daarna terechtgesteld. Zijn nog zo jonge leven eindigde helaas op het schavot! !

De al reeds genoemde Adolf Hitler was inmiddels door de Duitse Veldmaarschalk Von Hindenburg al aangesteld als Rijkskanselier. Hij lapte vanaf toen alle overeengekomen beslissingen en verdragen aan zijn Duitse laarzen, nam het heft zelf in handen en beloofde zijn volksenoten herstel van het grote DUITSE Rijk en voor de toekomst "koeien met gouden horens". En al heel gauw ging die zelfde Hitler over tot grootscheepse bewapening!

Oostenrijk en een deel van Tsjecho-Slowakije werden in 1938 door Duitsland bezet. Ondanks het verdrag van München, waarin Hitler tegenover GROOT-Brittannië en Frankrijk beloofde van verdere gebiedsuitbreiding af te zien, liet hij toch begin 1939 geheel Tsjecho-Slowakije door zijn soldaten in bezit nemen.

en of het nog niet brutaal genoeg geweest was, viel het Duitse leger op 1 september 1939 zonder oorlogsverklaring in alle vroegte Polen binnen. Daarop verklaarden Engeland en Frankrijk op 3 september Duitsland de oorlog. Maar binnen drie weken reeds was de westelijke helft van Polen in Duitse handen en hadden de Russen de oostelijke helft van dit land veroverd.

Toen besloot de Nederlandse Legerleiding tot algehele mobilisatie over te gaan. Men begon de Waterlinie te versterken en talrijke betonnen bunkers te bouwen.

Het geld van de schatkist, waar men in de crisisjaren zo zuinig op geweest was, begon toen opeens volop te rollen, want het gevaar kwam toen te dicht bij het hachje; men, de Nederlandse regering voelde zich bedreigd. verspreid over de gehele Waterlinie begon men tankgrachten te graven en werden ijzeren wegversperringen aangelegd. En dat was toen opeens het einde van de enorme werkloosheid waar men jarenlang mee te kampen had gekregen.

De defensiewerken kwamen op gang, waar zowel door de aannemers als door de arbeiders behoorlijk geld verdiend werd.

Maar de werkloosheid was ook al reeds sterk verminderd, doordat veel militairen zich bij hun onderdeel hadden moeten melden. Overal moesten stellingen bezet worden en bruggen bewaakt.

Nederland verklaarde zich neutraal, nam een afwachtcnde houding aan, maar men was wél paraat!

Na de Duitse bezetting van Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije en Polen kwam heel Europa in beweging. Hitler en zijn aanhang gingen er toe over vele voor hen onbetrouwbare personen te arresteren en uit de weg te ruimen door ze te liquideren.

Geleidelijk moesten de joden het ook ontgelden, waardoor er velen verdwenen in de concentratiekampen, om er later vergast te worden. Via het kamp Westerbork in Drente werden zij per goederentrein over heen vervoerd. Dus begon hier in Nederland geleidelijk de toestand ook al gespannen te worden.

En zo nu en dan werd er al eens een Duits verkenningsvliegtuig waargenomen. In Limburg werd er al één door het Nederlandse luchtafweergeschut neergeschoten.

Het was toen al reeds volop voorjaar, want het liep tegen mei 1940. De winter die gelukkig achter ons lag was streng geweest met veel sneeuw en enkele nachten met temperaturen van om en nabij 25 graden vorst. Dus dat vergeet men niet zo gauw.

En opeens was Nederland in oorlog!

In de zeer vroege ochtend van de tiende mei 1940 voltrok zich de ramp. Duitse legereenheden vielen in groten getale Nederland binnen. Onverhoeds werd op verschillende plaatsen de Nederlandse grens overschreden en daarmee was de oorlog een feit. De Peel-Raamstelling en de Ijssellinie boden nog wel enige tijd taaie tegenstand, maar al heel spoedig hadden de Duitsers die linies in handen en rukten ze op in de richting van de Grebbeberg en de Waterlinie. Maar in Wageningen stuitten de Duitsers op zware tegenstand van de Nederlandse soldaten. Te gelijktijd in die ochtend gingen de spoorbrug bij Driel en de verkeersbrug bij Arnhem de lucht in. De Duitsers konden de eerste dag niet verderop trekken dan Wageningen, vanwege een felle tegenstand.

De daarop volgende dagen werd opnieuw een felle strijd gevoerd om het bezit van de Grebbeberg en de Waterlinie, zowel door de Nederlandse soldaten om deze te behouden en de Duitsers om ze in handen te krijgen. Het waren toen immers strategische objecten

in deze strijd. Maar helaas, zowel de aanvallers als de manschappen van het Nederlandse leger leden grote verliezen. Er vielen aan beide zijden vele doden en gewonden te betreuren, maar deze harde strijd ging door. En na enkele dagen na de Duitse inval, hadden de Nederlandse militairen de Grebbeberg nog steeds in handen. De Duitsers deden wel verwoedde aanvallen, maar pas op de derde dag van zeer felle gevechten wisten zij enige terreinwinst te boeken. Echter op het einde van die dag moest men helaas constateren dat de zwaar omstreden Grebbeberg in Duitse handen was.

Maar ook daarna bleven de gevechten hevig, zowel noordelijk van de genoemde berg als bij het spoorwegviaduct en het noordelijk daarvan gelegen talud, maar eveneens in de richting van het dorpje Achterberg was dit het geval. Doch geleidelijk aan waren de Nederlandse militairen genoodzaakt stukjes grondgebied prijs te geven en zich terug te trekken naar de Waterlinie.

Toen de Duitsers echter merkten dat ze in hun opmars steeds maar weer opnieuw op zware tegenstand stuitten, begonnen ze te dreigen met bombardementen op Nederlandse steden! Als de Nederlandse legerleiding zich niet wilde overgeven, dan zou Rotterdam gebombardeerd worden. En op dinsdag de 14de mei werd er een ultimatum overhandigd, waarin geeist werd dat onmiddellijk de wapens zouden worden neergelegd, zoniet zou er een bombardement op Rotterdam volgen. Maar helaas, voordat er over het ultimatum kon worden beslist, was er al reeds een formatie Duitse bommenwerpers onderweg naar Rotterdam. Ondanks dat de legerleiding de capitulatie aanvaardde werd toch het bombardement uitgevoerd. Per abuis, volgens de Duitse legerleiding achteraf, door een misverstand. De Duitse bommenwerpers ontvingen deze berichten dat de bombardementen waren afgelast, te laat, zodat zij toch hun opdracht uitvoerden.

Volgens de berichten daarover die wij later kregen doorgegeven via de radio, zou binnen enkele minuten de binnenstad van Rotterdam veranderd zijn in één grote puinhoop en waren er vele honderden onschuldige slachtoffers te betreuren geweest.

Als er echter geen volledige overgave volgde, zou Utrecht de volgende stad zijn die gebombardeerd zou worden. Om dus verder bloedvergieten te voorkomen tekende generaal Winkelman in de ochtend van de 15de mei 1940 de algehele capitulatie.

Na bijna vijf dagen oorlog op Nederlandse bodem zwegen plotseling de kanonnen. Maar helaas was er in die betrekkelijke korte tijd al veel leed geleden, veel was er reeds vernield en waren er veel Nederlandse slachtoffers in die vijf dagen van oorlog gevallen.

Helaas echter,....nog lang niet de laatste!!

Hier zijn alleen de gevechtshandelingen beschreven die op en in de naaste omgeving van de bewuste Grebbeberg hebben plaatsgevonden. Dit heb ik met opzet gedaan, omdat dit punt, waar de langste tijd gevochten is, het dichtst bij ons dorp Driel ligt.

Toch wil ik hier eveneens nog een voorvalbeschrijven dat aan de Betuwse zijde van de Rijn in ons dorp heeft plaats gevonden. Tijdens die bewuste meidagen, toen de gevechten bij en rond de Grebbeberg in volle hevigheid woedden, zouden, zo verwachtte men, er Duitse versterkingen naar het Betuwefront bij Kesteren, Opheusden en Ochten worden gestuurd. En men vermoedde dat dit via de Rijndijk langs Driel Heteren en Randwijk zou plaats hebben. En in verband daarmee werden er in de Rijndijk bij Driel, ter hoogte van de boerderij "De Aanval", waar destijds de familie P. Van Bentum woonde, landmijnen gelegd.

Daarbij werd een wachtpost geplaatst, want er zou nog een kleine afdeling Nederlandse wielrijders passeren die zich terug zou trekken achter de Waterlinie bij Kesteren. Als deze groep daar was gepasseerd, zouden de mijnen door de wachtpost op scherp afgesteld worden. Omdat de Duitse versterkingen al heel gauw verwacht werden, zou daarna ook de wachtpost naar Kesteren rijden.

Toen dus even later de verwachte wielrijders daar eenmaal voorbij gegaan waren, werden de mijnen op scherp afgesteld en trok ook de wacht zich terug naar de afgesproken plaats.

Wel waren daar de bewoners naast de Rijndijk tevoren er van op de hoogte gebracht van wat er zou kunnen plaatshebben en kregen de waarschuwing, met het oog op hun eigen veiligheid, dat zij pertinent binnen moesten blijven en daar hadden zij zich aan te houden.

Maar helaas....., nadat de verwachte groep wielrijders gepasseerd waren, kwamen er even later nog enkele soldaten op de fiets aan rijden en zich van geen gevaar bewust en er ook geen wachtpost meer aanwezig was, reden ze onbezorgd in de richting van de ondermijnde plaats in de Rijndijk....!

Inmiddels was het al laat in de avond geworden, zodat zij ook niets bijzonders konden zien. En vooral als men zoiets niet verwacht!

Toen opeens moet het noodlot toegeslagen hebben....!

Want terwijl de mensen daar dichtbij al op bed lagen hadden zij plotseling enkele harde knallen gehoord met vreselijk geschreeuw.

Zij hadden meteen aan de Duitsers gedacht die daar zouden moeten passeren, zoals verwacht was. Zij waren dan zeer waarschijnlijk op de mijnen gereden met alle gevolgen van dien.

Ze durfden niet naar buiten te gaan; daarvoor waren ze immers gewaarschuwd. Dus deed men dat toen ook niet.

Toch waren er anderen die er ook tamelijk dichtbij woonden die deze explosies en het geschreeuw gehoord hadden en zij waren op het vreselijk geschreeuw afgegaan.

Op de plaats des onheils ontdekten ze direct wat daar had plaats gehad; enkele Nederlandse wielrijders waren daar op landmijnen gereden en enkele waren er vreselijk aan toe geweest, zoals een later

Later werd mij het volgende verteld toen ik er na informeerde :

"Wij hadden er iets van vernomen dat daar mijnen in de dijk gelegd waren en dit bleek een zeer tragische uitwerking te hebben gehad. Wij hadden gedacht dat het Duitsers zouden geweest zouden zijn maar al gauw bleek dat het Nederlandse soldaten waren toen zij spraken. Het was vrezelijk om het aan te zien.

Eén soldaat was blijkbaar door de luchtdruk van de dijk geslingerd en hing dood in een appelboom die daar naast de dijk stond. Er waren ook nog enkele zwaargewonden, die zo vlug mogelijk naar een verenigingsgebouw in Driel gebracht werden om er de eerste hulp te kunnen verlenen." Aldus het verhaal van een ooggetuige. Hoe het verder met hen is gegaan ben ik nooit te weten gekomen; het was immers een oorlogstiestand! Dus stelde men zo min mogelijk bijzondere vragen.

Maar dit grote misverstand van die Nederlandse Legerleiding had helaas echter wel zeer betreurenswaardige gevolgen gehad in de eerste oorlogsdagen. En dan vraagt men zich af, hoe het toch mogelijk geweest is, dat zulke, zogenaamde geleerde kopstukken er toe over gegaan waren om in een doorgaande rijweg, dus een openbare weg waar iedereen gebruik van kon maken, landmijnen te plaatsen. Dat was toch wel de grootste fout en de domste handeling die ze hebben later verriichten. En zo'n uiterste domme opdracht was er eveneens gegeven met een dodelijke afloop, op de zelfde Rijndijk tussen Randwijk en Opheusden, ergens ongeveer halverwege, enkele honderden meters voorbij de af-en oprit van de Lakemomdsestraat.

Ook is er nog een militair, die de leiding had over een groepje militairen, die hij in die zelfde meidagen, ergens in de omgeving van de Grebbeberg en het dorpje Achterberg, terug liet trekken, om dat dóórvechten geen nut had, gefusilleerd, omdat er zo nodig een VOORBEELD gesteld moest worden. Juist dááaraan kan men zien, dat oorlogvoeren de grootse waanzinis die er nog steeds bestaat, helaas.

Door de kracht van de hevige explosies, waren enkele ijzeren heiningpalen helemaal opzij gedrukt en zijn daarna nog heel veel jaren in die zelfde stand blijven staan, zelfs tot aan de dijkverzwaring ongeveer, in 2000. Toen zijn ze opgeruimd en vervangen door ronde houten palen.

De Rijndijk was toen door de zware explosies zo vernield, dat het wegdek over een achttal meters niet meer voor het doorgaande verkeer geschikt bleek te zijn en werd de rijbaan daar ter plekke zo'n 50 meter omgelegd. Dit had plaats via de dijkafrit naar het erf van Herman Vos de voerman en vandaar door de boomgaard en een smal stuk weiland, van de boerderij van Van Bentum, "De Aanval" genaamd. En via hun dijkoprit kon men dan weer de Rijndijk bereiken.

Deze tragedie vond ik belangrijk en ernstig genoeg om deze hier te beschrijven, uiteindelijk had die terdege met de oorlogshandelingen vande meidagen in 1940 uit te staan.

Na de capitulatie op 15 mei 1940 werd Nederland door Duitsland bezet. Van werken was de eerste dagen niet veel gekomen, maar ná de overgave begon langzaamaan alles weer op gang te komen. Helaas moest men zich zo goed mogelijk in die veranderde omstandigheden proberen te schikken. Het was toen immers niet anders, De Duitsers waren heer en meester; zij gaven hun orders, wij hadden maar te gehoorzamen, al viel dit voor iedereen lang niet mee, want wij waren niet gewend om onder druk te staan.

geleidelijk werden vele artikelen schaarser en later in de zomer viel bijna alles al onder de distributie-maatregelen ; men had deze bonnen nodig als men iets wilde kopen, dus ook alle levensmiddelen, kleding en andere huishoudelijke artikelen.

Dat ging allemaal wel heel geleidelijk, maar de druk van de bezetter op de bevolking werd steeds sterker.

Ook werden vele jonge mannen gedwongen in Duitsland te gaan werken. Anderen, de iets jongere moesten zich aanmelden voor de door de Duitsers opgerichte Arbeidsdienst.

Italië had de zijde van Duitsland gekozen, Zwitserland en Zweden bleven neutraal.

Op de 22ste juni 1941 vielen grote legereenheden van Duitsland, Finland en Roemenië, het reusachtige Rusland binnen; De oorlog op twee fronten was toen in volle gang.

Tweemaal achter elkaar hadden we een zeer strenge winter , maar er was weinig brandstof beschikbaar op de brandstoffenbonnen, dus moest men er wel heel zuinig mee omspringen, niet te royaal stoken.

Dus zocht men heil bij eventueel brandhout, in de vorm van omgezaagde knotwilgen of oude, onrendabele fruitbomen, die tot kachelhout gekloofd waren. De politie deed meestal een oogje dicht als men bezig was in het besneeuwde veld met het vellen van zo'n oude knotwilg, want hijzelf had eveneens te kampen met stookproblemen, Dus hield mer daar vanzelf ook rekening mee.

Maar ook aan kleding en andere artikelen kwam een groot tekort, in veel winkels was steeds minder te koop. Juist daarom zagen veel mensen de naderende winter met grote zorg tegemoet.

In december 1941 verklaarden de Verenigde Staten van Amerika na de Japanse aanval op Pearl Harbour de oorlog aan Duitsland en Japan. Eveneens begon het in Afrika onrustig te worden en op de grote wereldzeeën werden troepentransportschepen door duikboten tot zinken gebracht en ook voedseltransportschepen werden overal aangevallen en getorpedeerd. En daardoor kwam toen de voedselvoorziening in gevaar, alles werd schaarser en duurder. Vooral in de grote steden kwam de groente-en fruitvoorziening lanzamerhand in moeilijkheden. Want veel van de in Nederland gekweekte groente-en fruitsoorten werden naar Duitsland afgevoerd. Ook het Duitse leger had daarvan een groot gedeelte nodig voor de in ons land gelegerde soldaten.

Veel inwoners van Arnhem, Oosterbeek en omgeving kwamen toen naar de Brtuwe om daar groente, fruit en aardappels te bemachtigen; alles was welkom! Je kon toen alles verkopen, maar wie nog voldoende levensmiddelen bezat, had weer behoefte aan andere artikelen, zoals kleding, schoenen, fietsbanden, gereedschappen en dergelijke produkten, die je zonder geldige bonnen niet meer kon kopen.

Iemand met een groot gezin bijvoorbeeld, kreeg ook meer bonnen voor o.a. suiker, koffie, thee, vleeswaren enz.

Maar kinderen gebruiken natuurlijk veel minder koffie, suiker en thee, dan de grote mensen.

Dus hadden mensen van grote gezinnen soms wel een bonnen over, die zij dan probeerden te ruilen tegen andere produkten, dat konden tabaksartikelen wezen, pakje boter, of een paar klompen, als het een persoon betrof die heel veel op klompen liep. En op deze manier van omwisselen is dan uiteindelijk de ruilhandel ontstaan.

Later echter is er een anderehandel ontstaan, dat waren mensen die de ontstane nood, uit gingen buiten en vroegen voor heel schaarse produkten, extra hoge prijzen en op die manier profiteerden zij, van de armoede van een ander. Deze lieden werden dan Zwarte Handelaren genoemd. En op het laatst waren dat er heel veel en zijn er ook wel geweest die er rijk door geworden waren, dus uiteindelijk rijk van de armoede van een ander.

Om een voorbeeld te noemen, kostte normaal in die jaren, een pond spek één gulden en vijf en twintig centen, vroeg men in de zwarte handel zonder blikken op blozen, gerust vijftien gulden of nog meer voor, zodat de prijs soms opliep tot twintig gulden.

En hoe langer de oorlog duurde, hoe duurder de produkten werden.

In de hongerwinter van 1944 op 1945 zijn er in het westen van het land zulke enorme hoge prijzen beraald, dat dit later bijna niet meer te geloven was. Het is bekend dat er voor een mud (70 kg) aardappels duizend gulden en voor een pond boter honderd gulden betaald is. Voor een ei vroeg men gerust 25 gulden.

En zo kwam men steeds dieper in de armoede te zitten. Als het geld flink was geslonken en men daarover niet meer genoeg beschikken kon, ging men het linnengoed of de meubels ruilen voor eten. Tenslotte bezat men niets meer om te ruilen en ging men als dieren op roof uit? want zover kwam het op het laatst.

Dan werden de landerijen afgestroopt; koolstronken en half bevroren knolrapen, alles was welkom. Ja, soms werd er zelfs nog hard om gevochten! Afvalhopen die onder de sneeuw lagen, werden bloot gelegd en nauwkeurig op voedselresten onderzocht. Wie nog iets eetbaars kon vinden, behoorde dan tot de gelukkigen.

Ook waren er velen die van de nachtelijke tochten niet meer thuis kwamen. Voor hen waren de spanningen, de honger en de uitputting te veel geworden en ze bezweken op de terugweg naar huis.

Duizenden zijn er door ondervoeding, honger en kou omgekomen. zij zakten in elkaar, zo maar ergens, waar ze zich bevonden, in huis, op de straat of in het veld.

Maar ik ben op de gebeurtenissen vooruit gelopen.

De Duitsers die in juni 1941 Rusland waren binnengevallen, hadden eerst goede vorderingen gemaakt, waren al tot Stalingrad doorgestoten en Moskou lag al onder vuur. zij hadden tijdens hun opmars ontzettend zware verliezen geleden en de felle Russische kou was hun tweede vijand geworden.

Op temperaturen van lager dan 40 graden vorst was hun uitrusting niet berekend. Duizenden militairen werden geplaagd door bevroren ledematen. Gewonden bevroren ter plaatse, voordat men hen op kon halen om hen te verzorgen. Maar Hitler gaf bevel stand te houden!!

De geallieerden gingen er steeds meer toe over tot het bombarderen van militaire doelen en fabrieken in Duitsland die voor de oorlogsvoering van belang waren. Honderden viermotorige bommenwerpers kwamen over Nederland; vooral als het helder weer was, kon je die verwachten. Eerst kreeg men vanuit het westen, heel in de verte, een zwaar gebrom te horen, een dof monotoon geluid dat al nader en naderbij kwam. Tevoren was er alreeds luchtalarm gegeven.

Enkele ogenblikken daarna kwamen dan de zwaarbeladen vliegtuigen overvliegen. Je kon ze soms bijna niet zien, zo hoog vlogen ze. Wel zag men de lange, witte condensstrepen die ze achterlieten. We hebben ook meerdere malen luchtgevechten meegemaakt tussen Duitse en geallieerde jacht- of gevechtsvliegtuigen. Als men vlak bij huis was ging men direct naar binnen om buiten het bereik van de rondvliegende kogels te komen die afkomstig waren van de zware boordwapens der bommenwerpers en jachttoestellen.

Zoiets kon men vele malen verwachten.

Ook de nachtelijke vluchten van de geallieerden namen steeds toe.

Als het mooi helder weer was, kwamen er bijna iedere avond bommenwerpers over. Even later zagen we dan de enorme lichtbundels van de zoeklichten der Duitsers, langs de grens, die daar ergens opgesteld stonden. Deze zochten de lucht af en probeerden een vliegtuig in hun stralenbundel te vangen; ook dat konden we meermalen constateren. Als er een toestel in zo'n lichtbundel vloog, dan werd er door door het Duitse luchtafweergeschut even hevig op geschoten. Veelmaals zagen we ook felle lichtflitsen tegen de donkere lucht boven het Duitse grensgebied, als er bommen afgeworpen werden en ze explodeerden. Dan was de lucht daar soms het verlicht. Door de bommenwerpers waren dan lichtkogels afgevuurd om hun doelen die zij moesten bombarderen, beter te kunnen zien.

Bij ons in het dorp Driel was eens in de voormiddag, tijdens een luchtgevecht in eind juli 1943, een Amerikaans gevechtstoestel aangeschoten en direct neergestort in een griend (akker met wilgenhakhout) en was daarbij volkomen in de aardbodem verdwenen. De bodem was daar namelijk zeer drassig, vandaar dus. Dat gebied ligt net westelijk van de spoorlijn Arnhem-Nijmegen.

Vele jaren nadien, ongeveer in het eind van de jaren negentig van de vorige Eeuw, is het toestel geborgen. Via nummer- en type-plaatje was het toen na te gaan waarheen toen het toestel op weg was, het tijdstip van vertrek en eveneens de namen van de bemanning. Deze voormalige plaats des onheils, ligt thans, 2006 midden in woonwijk, een stadsuitbreiding van de stad Arnhem.

Dat verhaal kan men uitvoerig nalezen in een door mij geschreven boek getiteld : VAN HUIS EN HAARD VERDREVEN! En eveneens in het dagboek van de oorlog van mei 1940 tot mei 1945. Veel succes!

Inmiddels ging deze oorlog nog steeds onverminderd voort en de algemene toestand begon steeds nijpender te worden. Zonder distributiebonnen was niets meer te koop, alleen in de zwarte handel was nog wel wat te bemachtigen, maar alleen tegen enorme hoge prijzen. Voor een pond boter vroeg men tenminste F 25.-. voor een pond suiker F10.-. een pond vlees kostte F20.-, tot F 25.-, een rijwieltbuitenband f 25.-, tot F40.-, voor een tabaksbon nam men F 2.50.- En voor een pond ruwe tabak (bladeren van eigen teelt) beraalde je toen ongeveer F 40.-, tot f 50.-.

Dit was zo maar een greep uit de prijzen van de zwarte handel. Alles was vreselijk duur geworden, want voor sommige artikelen durfde men gerust tien maal de normale prijs te vragen. Kleding, schoenen, klompen, die men op agrarische bedrijven dagelijks droeg, waren nog nauwelijks te koop, evenals zeep en dat alles was heel erg schaars. Als je een tube tandpasta wilde kopen, of een tube solutie om een band te plakken, moest je een lege tube inleveren.

wilde men schoenen repareren, was daar bijna geen leer voor te krijgen. Zolen van oude schoenen werden gebruikt om onder de klompen gespijkerd te worden; alles wer schaarser.

Werkbroeken werden uitgestukt, (zoals men dit noemde), met lappen stof gerepareerd. er werden dan nieuwe knieën in gezet, als deze versleten waren. Sokken werden steeds gestopt als men tenminste nog stop-sajet (wol) kon bemachtigen.

En zo was overal aan te merken, dat we volop in de armoede waren komen te zitten; men moest zich op vele manieren proberen te behelpen, ander was je nog niet waard, om armoede te lijden! zo luidde deze slagzin. Wel een gezegde die op waarheid berustte!!

In het begin van 1944, maar ook later werden er door de geallieerden zware bombardementen op militaire objecten en andere doelen in Duitsland uitgevoerd. Vooral bij helder weer kwamen ze bijna iedere dag met grote formaties bommenwerpers en jachtvliegtuigen overvliegen. Je moest dan wel op je hoede zijn, want als er luchtalarm was gegeven, konden even later luchtgevechten en het luchtafweerschut eveneens veel gevaar opleveren voor mensen die zich op dat ogenblik buiten in de open lucht bevonden, want rondvliegende mitrailleurkogels en granaatscherven konden overal heen vliegen.

Dinsdag de 22ste februari 1944 werd opeens de ongeluksdag voor vele inwoners van Nijmegen. Door een grote vergissing, zoals dat later gebleken was en ook was toegegeven, werd tegen het middaguur een deel van de binnenstad van Nijmegen door de Amerikanen gebombardeerd, dat al heel gauw een grote vergissing bleek te wezen. Vanuit het luchtruim had men de stad Nijmegen voor de Duitse stad stad Essen aan gezien, met alle grote ellende en dood en verdriet als gevolg. De stad werd zwaar getroffen, volgens de latere berichtgeving zouden er ongeveer samen 1600 doden en gewonden te betreuren geweest zijn. Vanaf enige afstand kon men de stad de hele middag zien branden en dit duurde tot laat in de avond. De zwart-blauwe rook bleef maar opstijgen.

De volgende ochtend ging ik al bijtijds naar mijn familie in Nijmegen om te informeren of zij eventuele gevaarlijke momenten door gemaakt hadden tijdens de bombardementen, maar gelukkig voor hen woonden zij helemaal in de zuidzijde van de stad, al hadden ze echter wel angstige momenten doorgemaakt, want je wist immers nooit tevooren wat en waar iets kon gaan gebeuren.

Geheel opgelucht keerde ik tegen het middaguur naar mijn ouders terug om vader te kunnen vertellen dat onze familie het goed maakte. Het was namelijk een broer van vader met zijn vrouw die in Nijmegen woonden, dus bracht ik goed nieuws vandaar mee terug.

Maar gelijktijdig werd mij verteld, dat er tamelijk dichtbij opnieuw een bombardement had plaatsgevonden, terwijl in naar Nijmegen was. enige ogenblikken later vernamen wij via de nieuwsberichten op de radio, die men toen eigenlijk niet meer in het bezit mocht hebben, dat die ochtend het vliegveld Deelen gebombardeerd was door geallieerde vliegtuigen. Dát wisten we dus ook weer. Zo vond er bijna iedere dag wel weer het één en ander plaats in de naaste omgeving. En zo kwam hetgevaar steeds iets dichterbij. Vooral hadden er tamelijk dichtbij regelmatig luchtgevechten plaats, waar eveneens grote gevaren verbonden waren, want de kogels die vanuit de gevechtstoestellen via zware boordwapens afgevuurd werden, vlogen dan het en der door het luchtruim en dus kon men ook dáár door getroffen worden. Daar moest men dan ook wel terdege rekening mee houden, zodat je zonodig snel kon reageren om dekking te zoeken. In de komende maanden gingen de geallieerden er steeds meer toe over tot het bombarderen goederentreinen, vliegvelden en vele andere strategische doelen, die zoals spoorbruggen en dergelijke objecten, die dan meestal met raketbommen bestookt werden.

En juist dát was de laatste tijd al een heel bekend verschijnsel geworden en onderwijl ging deze oorlog in alle hevigheid door! Maar inmiddels hadden de Duitse legers de laatste tijd zowel in Rusland als in Afrika geweldige verliezen geleden en heel geleidelijk werden ze op alle fronten teruggeslagen.

Dit was ook niet te verwonderen, want zo'n lange frontlinie was eindelijk ook heel moeilijk te verdedigen.

Er was echter al lange tijd sprake van geweest dat er ergens op het vaste land van Europa een invasie zou plaatshebben. In de tijd van afwachten hadden de Duitsers bunkers laten bouwen overal langs de kustlijn, waar ze deze invasie verwachtten. Talrijke huizen langs de kust die in het schootsveld stonden moesten afgebroken worden en de bewoners ervan werden verspreid over het land ergens anders onder gebracht. Oudere mensen hadden daar wel problemen mee.

De toestand begon steeds meer gespannen te worden. Veel mannen werden verplicht in Duitsland te gaan werken. Maar ook moesten anderen gedwongen meehelpen aan de bouw van verdedigingswerken.

Een groot aantal van hen besloot toen onder te gaan duiken, maar de Duitsers hielden razzia's en vele onderduikers werden daarbij opgepakt en afgevoerd naar Duitsland en zo werd het voor deze mensen een moeilijke tijd. Onderduikers kregen geen distributiebonnen meer, zodat andere hen die moesten verschaffen. Dus moest er ergens een distributiekantoor overvallen worden om aan die bonnen te komen. En zo kwam dan van het één het ander. en zulke situaties werden voor menig een erg gespannen.

Menige onderduiker heeft lange tijd ergens in een oud schuurtje, in een vervallen hooiberg of in een droge sloot onder de blote hemel de nachten moeten droorbrenge.

Het werd inmiddels wel zomer, dat was een geluk, hoewel de nachten dan ook koud konden zijn, bovendien was het niet altijd droog weer. Helas echter voor hen en zoveel anderen was er geen andere keus, ook al hadden ze juist dááardoor geen normaal leven meer. Ze voelden zich steeds een opgejaagd stuk wild, dat vlucht voor het gevaar en zich schuilhoudt op een onvindbare plaats.

Maaarr, toen opeens hoorden we via de Engelse radiozender het zo reeds lang verwachtte nieuws. Op de 6de juni 1944 voerden de geallieerden landingen uit op de kusten van Normandië aan de westkust van Frankrijk, bij Caen en Dieppe.

Dat was dus de invasie waar al zo lang op gewacht was. Het werd er een zeer harde strijd, zowel voor de Duitsers als de geallieerden, aan beide zijden vielen vele doden en gewonden. Maar na enige weken wisten de geallieerde bondgenoten door te breken en al gauw vochten ze zich een doorgang naar de Frans-Belgische-en de Frans-Duitsegrens. Waarvormig trokken ze in noordelijke en oostelijke richting en de Duitsers trokken zich terug. Nadien waren er al gauw berichten over gevechten in België. Generaal Patton trok met zijn Amerikaanse leger in oostelijke richting over de Rijn.

Daar achter lag het Rijnland en de Eifel waar toen een verbeterde strijd gevoerd werd. Kort daarna passeerden de geallieerde legers de Belgisch-Nederlandse grens.

Toen was het inmiddels september geworden. De 5de van deze maand ging vanaf deze datum de histori in als de "Dolle Dinsdag".

En het was toen op die bewuste dag ook inderdaad een "dolle dag, met een plotselinge vreugde en heel veel goede hoop.

De eerste verschijnselen zag ik daarvan toen ik voor mijn werkgever, ik was in die jaren werkzaam op een tuindersbedrijf in Driel, bij de tuinder J. Schrijver, in de voormalige Molenstraat aldaar, van een boodschap in Huissen terug kwam.

Er heen reed ik via de Rijndijk en het dorpje Elden, dat later door de stad Arnhem geannexeerd werd. Terug nam ik de weg door Rijkerswoerd, een buurtschap ongeveer tussen Huissen en Elst.

Ruim een kilometer er voor naderde ik de oude Rijksweg tussen Arnhem en Nijmegen, bij de brug over de Linge.

Toen ik daar vanaf enige afstand naderbij kwam wist ik opeens niet wat ik daar te zien kreeg. De hele weg was bezet door Duitse leger- vrachtauto's, gevechtswagens, tanks, pantserwagens meet daaraan stukken veldgeschut vastgekoppeld. Maar verder nog boerenwagens en ander soort wagentjes er achter vastgemaakt. Eveneens reden er veel Duitse vrachtwagens, waarin kippen, geiten, schapen en varkens

en zelfs koeien mee gevoërd werden.

Natuurlijk wist ik verder nog van niets, want zo royaal was men toen niet met de berichtgeving, dus vroeg ik mijzelf af wat dit alles wel te betekenen had. M'n eerste gedachte was dat Duitse legeronderdelen hadden besloten zich terug te trekken vanuit het zuides lands, vanwege het naderende Bri'se Tweede Leger dat snel in België in aantocht was, maar het kon ook evengoed een eventuele troepenverplaatsing zijn. Dit was dus maar gissen.

Al dat verkeer kwam uit de richting Nijmegen en het verplaatste zich ten opzichte van andere colonne's legervoertuigen, toch wel tamelijk langzaam. Een flinke snelle wandelaar had het bij kunnen houden. Mogelijk stond dat in verband met het feit van de in de colonne bevindende boeren wagens en aangekoppelde karren.

Om vandaar terug te kunnen keren naar mijn woonplaats Driel, Moest ik het centrum van Elst passeren om dit te kunnen bewerkstelligen. Dat was op dat moment de enige weg die in m'n route lag. Een kleine tien minuten later reed ik het genoemde dorpscentrum binnen, waar ik mij midden tussen honderden zwaar bewapende Duitse militairen bevond, want zij allen waren omhangen met volle mitrailleurbanden en etenstamperachtige handgranaten.

Verder was het gehele centrum volledig bezet met Duitse legervoertuigen, waaronder : tanks, pantserwagens vele vrachtwagens met aangekoppeld geschut en ander oorlogstuig.

Zo te zien was het een kleine rustpauze waarvan men even van had willen profiteren en daar had men blijkbaar dit brede dorpscentrum voor uitgekozen, om het verder trekkende leger niet op te houden. want daaraan bleek geen einde te komen. Het geraas en het geluid van de motoren der voertuigen was duidelijk waar te nemen in het ruime centrum van het Betuwse dorp Elst.

Op een normale manier kon men zich niet door de Dorpsstraat verplaatsen. Als men verder wilde lopen moest men veel laverende bewegingen toepassen om vooruit te kunnen komen.

Daarbij had ik ook nog mijn fiets aan de hand en dus was het probleem nog groter om je te kunnen verplaatsen, al was het zeer gewaagd om je daar als jonge keren tussen te begeven, al was ik dan ook in het bezit van een geldig "Ausweis", waar ik toen volledig op vertrouwde, zodat ik op dat uitzonderlijke moment veel riskeerde!

Met veel ellebogenwerk probeerde ik mij doorde mensen-massa heen te wringen, maar de soldaten namen totaal geen notitie van mij en lieten mij dus ongemoeid; zij hadden blijkbaar genoeg om op zichzelf te letten in deze wir-war van mensenlichamen en legervoertuigen!

Eén soldaat keerde zich onverhoeds om, zodat ik onverwacht een botsing met hem moest incasseren, maar hij bood wel gemanierd zijn excuus aan, ging daarbij iets opzij om mij door te laten.

Dit gebaar heb ik toen toch wel gewaardeerd!

Dezw soldater zagen er echter wel dodelijk vermoeid en haveloos uit, maar ja, hoe kon het ook anders? Dag en nacht in de zelfde kleding en dan ook nog amper tijd beschikbaar om zich te wassen en te scheren en moestenmen natuurlijk ook nog tijd hebben om te eten. Uiteindelijk bevond ik mij gelukkig buiten dat gedruis van die soldaten-menigte in de dorpsstraat, waar ik mij uit verwijderd had na veel heen en weer gemanoeuvreeer. Gelukkig, ik had het dorpsrumoer verlaten en bevond mij op de weg die naar mijn dorp Driel leidde. Opgelucht stapte ik weer op de fiets en op de weg was maar heel weinig verkeer zodat ik flink door kon rijden.

Maar opeens kwam er een motor met zijspan met daarop een Duitse ordonnans naar het leek. Bijna reed hij mij omveer met grote snelheid, maar kon mij net op tijd ontwijken. Ik schrok hevig. Maar zag direct dat hij meteen stopte. Mijn eerste gedachte was dat ik met hem mee zou moeten gaan en vond dat vreemd, daar in de Dorpsstraat niet één Duitser notitie van mijn aanwezigheid had genomen en nu juist die ene Duitser echter wél.

De ordonnans stond inmiddels al naast mij, groette beleefd maar niet met de HITLERGROET! Toen rijkte hij mij de hand en verstond in zijn Duits, dat hij zich verontschuldigde, dat hij mij te laat had opgemerkt. Ook vernam ik nog het woord excuus. Toen reikte hij opnieuw zijn hand en verstond ik in het gebroken Duits de Algemene Nederlandse groet " tot weerziens!"

Ook deze Duitse militair bleek goede manieren te bezitten, want zulks had ik toen onder deze omstandigheden niet verwacht!

Na een klein kwartier was ik weer terug op de tuinderij van de familie Schrijver, waar ik sinds begin maart 1943 werkzaam was.

Dit Duitse militair verkeer hield enkele dagen aan, dag en nacht hoorde je dan het geraas van de rupsbanden der tanks, gevechts- en pantserwagens over de oude Rijksweg vanuit Elst in de richting van Arnhem gaan. En toen men dit allemaal zag was men er vast van overtuigd dat spoedig het einde van de oorlog nabij was. want men wist te vertellen dat de Tommies, (zo noemde men de Engelse soldaten) al reeds tot in het zuidelijk deel van Noord-Brabant waren doorgedrongen. Ook een ander wist weer te vertellen dat Valkenswaard al in Engelse handen was en er in Eindhoven gevochten werd.

Wéér een ander had voor de vaste waarheid vernomen dat "zè", de Engelsen dus, al reeds verder oprukten in de richting van Breda en de Maasbrug bij Grave.

De volgende dag werd er gezegd dat de Amerikanen al in de havens van Rotterdam aan het vechten zouden wezen, want het zou heel belangrijk zijn als die veroverd zouden worden.

Die zelfde dag zei iemand bij de kapper, waar ik mij liet knippen,

dat de Engelsen al gevorderd waren tot Niftrik bij Ravestein en dat ze in de nacht de brug over de Maas bij Grave zouden overtrekken, dus zou het nog een kwestie van hooguit enkele dagen zijn dat ze in de Betuwe zouden arriveren.

"Je kunt het schieten al horen"! Had hij er nog aan toegevoegd. U kunt dus wel begrijpen dat er geruchten de ronde deden waar, zo als meestal toch nog veel waarde aan gehecht werd.

Maar hoe en vanwaar waren ze uiteindelijk afkomstig? Zult U geneigd zijn te vragen. Daar is het volgende antwoord op :

Op één van de eerste dagen van die september 1944, was via de Engelse radiozender Radio Oranje De hoopvolle berichten de Ether In gezonden, dat de geallieerden al reeds de Belgisch-Nederlandse grens al reeds gepasseerd waren en zich in Eindhoven hadden verspreid in de richting van de Moerdijkbruggen, om vandaar op te rukken naar Rotterdam en in een Noord-oostelijke richting naar de brug bij Grave. En via die Engelse zender had men eveneens het nieuws gehoord, hoe de arbeiders in de grote steden zich zouden moeten gedragen, zolang de geallieerde legers er nog niet waren gearriveerd. De havenarbeiders in Amsterdam, Rotterdam en vlissingen moesten rustig aan het werk blijven om de opmars niet te storen. Iedereen die deze berichten hoorde, geloofde natuurlijk vast en zeker dat de bondgenoten al een groot deel van Noord-Brabant hadden bevrijd. Wie echter naar de radio kon en durfde te luisteren (men had die immers allemaal moeten inleveren van de Duitsers), gaf de berichten door aan niet-radiobezitters.

Er waren nog steeds mensen die stiekem naar de Engelse zender luisterden! dit deden wij natuurlijk ook regelmatig. Zo bleef je goed van de veranderingen aan de oorlogsfronten op de hoogte.

Het waren voor ons toen zeer goede en hoopgevende berichten, maar diep in ons hart waren wij er toch niet zo zeker van dat het allemaal op waarheid berustte van al die twijfelachtige berichten die verspreid waren, dus waren we eigenlijk niet ten volle overtuigd dat het inderdaad waar kòn zijn.

Het leek ons allemaal te snel te gaan, maar dan dacht je weer aan de overhaaste terugtocht van de Duitsers uit het zuiden van het land. Dus zou het toch wel waar kùnnen zijn.

Iedereen was opgewekter dan anders en men meende dat men toch nog eerder dan men gedacht had, bevrijd zou zijn. Sommigen verkeerden opeens in een hoera-stemming en waren al van plan om feest te gaan vieren. Maar zelf dacht ik- niet te gauw van stapel lopen-! Want haastige spoed is maar zelden goed, dus vandaar.

De hoopgevende geruchten bleven echter de ronde doen. Men vroeg elkaar: "Heb je het ook gehoord dat de Engelsen al tot Grave zijn opgerukt en dat er in Den Bosch nog gevochten wordt?"

Maar de havens van Rotterdam en Vlissingen zouden ook al groten- deels in Amerikaanse handen zijn en Noord-Brabant was eveneens al bijna bevrijd, alleen in Den Bosch en in de naaste omgeving van Dordrecht zou nog tegenstand geboden worden.

Dus draaide de geruchtenmachine op volle toeren na de die bewuste dinsdag de 5de september 1944, "Dolle dinsdag" dus!

Het was dus ook heel goed te begrijpen, dat men zich ging afvragen wát er toch allemaal van wáár zou zijn.

Wat echter wél waar bleek te wezen was, dat het vanuit een zuidelijke richting regelmatig dreunde en rommelde, evenals ongeveer bij zwaar onweer heel in de verte. Dit was echter al enkele dagen zo gaande maar het kwam niet naderbij. Dus wisten wij ten slotte ook niet meer wat we ervan moesten denken.

Toch was de hoop van vele mensen groot, dat nog geheel onverwacht de Grote Dag spoedig zou komen. De dag, waarop we al zo lang gewacht hadden, dus de Dag der Bevrijding....!!

Maar helaas, hoe men er ook naar verlangde, die dag kwam niet....

Onder de dorpsgenoten was enigszins een teleurstelling waar te nemen; een bewijs dat men eerst té optimistisch geweest was. Nu moest men het tegendeel incasseren, wat wel moeilijk te accepteren was. Zelf was ik ook blij en opgewekt geweest, maar tegelijk had ik er toch wat onzeker tegenover gestaan; het ging immers ook allemaal zo snel. Want je vroeg je af of die legers hier in de Betuwe snel zouden kunnen oprukken, of zouden ze misschien nog op tegenstand stuiten? Men was nu erg teleurgesteld, wat heel goed te begrijpen was. Want wij hadden immers toch zo gehoopt dat we spoedig bevrijd zouden zijn. De plotselinge terugtocht van de Duitsers en al het rumoer en die geruchten er omheen waren uiteindelijk toch wel de oorzaak van de al reeds genoemde "Dolle dinsdag".

Al deze loze geruchten hadden de Duitse legers en eveneens de Nederlandse burgers totaal in de war gebracht.

Zo ongeveer eind juni 1944 hadden mijn broer en ik samen achter ons huis een schuilkelder gegraven. Als het eens zover zou komen dat er gevaar dreigde, konden wij, ons gezindus, daarin een schuilgelegenheid vinden. De meeste bewoners van ons dorp waren daar eveneens toe over gegaan. Uiteindelijk was dit een voorzorgsmaatregel.

Maar wie dit tot dan toe verzuimd had, was er alsnog toe aan begonnen. Men wist tevoren immers nooit wat er alsnog kon plaatshebben. We brachten er later nog wat extra versterkingen aan, dat vonden we geen onnodige moeite.

Het was al laat in de avond toen we met dit karwei klaar waren.

Men ging zich geleidelijk op eventueel naderend gevaar vóór bereiden, er was toen nog gelegenheid en tijd voor beschikbaar.

De berichten betreffende de situatie van de laatste dagen werden gunstiger, want die zelfde avond vernamen we dat de geallieerden toch inderdaad goede vorderingen gemaakt hadden, volgens Radio-Oranje, ze zouden werkelijk al tot het midden van Noord-Brabant zijn doorgedrongen. Valkenswaard, Eindhoven en Helmond waren op dat moment en dit zouden officiële gegevens wezen, reeds in handen van de bondgenoten. Men wilde proberen verder door te stoten in de richtingen van Den Bosch, de brug bij Grave en in oostelijke richting naar het Peelgebied.

Dit deed ons opnieuw hoop geven en werden weer optimistisch, want inderdaad nam het trommelvuur, dat we al enige dagen konden waarnemen, van dag tot dag toe. Maar wat was opgevallen, het leek zich daar gestationeerd te hebben want het kwam niet naderbij. Men bleef dus in spanning voortleven.

Via Radio-Oranje werden er toen weer berichten uitgezonden die inhielden dat de opmars van het Britse Tweede Leger, na het passeren van de Belgisch-Nederlandse grens, hevige gevechten waren uitgeboden bij Valkenswaard en in de nabije omgeving en later weer opnieuw in en buiten de stad Eindhoven. Helmond was echter niet zo moeilijk te veroveren geweest. Daarna zou men verder oprukken via Son en St. Oedenrode in de richting van Veghel en Den Bosch, in Veghel werd gesplitst en zou er eenlegeronderdeel noord-oostwaarts trekken via Uden naar de brug bij Grave.

Zo, dat wisten we dus ook weer, men wachtte hoopvol af!!

Boven de grote rivieren namen inmiddels de luchtaanvallen van de geallieerden met de dag toe. Vliegvelden, Duitse militaire colonnes, treinen en andere militaire doelen werden gebombardeerd of met raketbommen beschoten. De geallieerde luchtmacht was zeer actief! Vooral de zeer snelle Typhoons en De Lightnings met dubbele rompscheerden vaak zeer snel boven door het luchtruim, zo zag je ze hoog boven je, een moment later waren ze al weer uit het zicht verdwenen. Helaas kon op deze manier het onderweg zijnde Britse Tweede Leger zich niet verplaatsen. Dat had veel tegenspoed te incasseren door Duitse tegenaanvallen op de flanken van de geallieerde aanvoorroute, nabij St. Oedenrode, Veghel EN het ruim zeven kilometer verderop gelegen dorp Uden. Dat had daar in de naaste omgeving van de genoemde dorpen, zeer grote stagnaties veroorzaakt, waardoor het arriveren van dat genoemde Britse leger, enkele dagen later zou plaatsvinden dan het verwacht was, dus een achterstand op het tijdschema. Nabij genoemde dorpen waren de Duitsers fel en fanatiek aangevallen, zodat de opmars van manschappen en legervoertuigen tot staan werd gebracht. Dan volgde opnieuw een zeer lange stagnatie! En moesten er van de voorhoede versterkingen terugkeren.

Deze werden dan ingezet om de Duitse aanvallers uit te schakelen. Als dat voltooid was konden de Engelsen weer verder trekken in de richtingen van Den Bosch en de brug bij Grave.

terwijl het Britse Tweede Leger met deze aanvallen van de Duitsers te kampen hadden, werden er sabotage-daden gepleegd aan de spoorlijn tussen Arnhem en Nijmegen. Deze werd in de nacht van woensdag 13 op donderdag 14 september op verschillende plaatsen vernield door sabotage. Maar door deze daad werden daarop in Elst als represaille drie vooraanstaande burgers op de 14de september door de Duitsers, zonder vorm van proces, dood geschoten!!

De volgende dagen hadden er veel razzia's plaats, daardoor sliep men niet rustig meer, want men wist immers niet wie er gezocht werd. Als deze kritieke situatie zo nog lang moest duren, konden de Duitsers nog heel wat onheik en ellende teweeg brengen. En wát zou er morgen weer gaan plaatshebben, wie zou dán weer het slachtoffer worden?? Het begon een zenuwslopende periode te worden.

De vrijdag brak aan, het werd opnieuw een zomerse dag. Vanuit het zuiden werd opnieuw trommelvuur vernomen, dus toch weer opnieuw een bewijs dat het Grote, Britse Tweede Leger op komst was en heel langzaam naderbij bleek te komen, maar toch nog niet zo dicht, dat er rede was om te gaan juichen en blijdschap te tonen.

Wel vernamen we dat er op die zelfde dag in de late namiddag een eind westelijk van Nijmegen gebombardeerd werd met raketbommen.

De witte slierten rook die ze achter lieten was nog tamelijk goed zichtbaar. Wáár het had plaatsgevonden wisten we op dat moment niet. Dat kwamen we later te weten via de radio-berichten van een Engelse radiozender. Er werd gezegd dat een spoorbrug nabij Ravenstein met raketbommen beschoten was. Daar keken we van op en hadden niet gedacht dat het niet zover weg was geweest.

De zaterdag die er op volgde, ging al een gewone normale dag voorbij; er hadden geen bijzonderheden plaats. Zo af en toe hoorden we een vliegtuig over komen, maar dat werd al heel lang gewoon gevonden, want dat had bijna elke dag wel enige keren plaats.

De volgende dag was het zondag 17 september 1944.

Toen wij die ochtend opstonden zei deze datum en die dag ons nog niets. Het zou weer een gewone dag worden en ook deze dag begon alsof alle andere dagen. Het beloofde opnieuw een zonnige herfst dag te worden, evenals de dagen daarvoor. De wind waaide uit het noordoosten van waaruit het al meerdere dagen had gedaan.

Deze dag zou ook wel weer een tamelijk rustig verloop hebben, al was het dat juist niet in het zuidelijk deel van ons land.

Daar moesten de geallieerde soldaten vaak felle gevechten leveren.

Want de Duitsers hadden het daar in midden Brabant fel gemunt op op de geallieerde aanvoerroute die zij met hun verwoedde aanval-
len op de flanken ervan probeerden te doorbreken.

Dit was al reeds eerder het geval geweest bij het gehucht Coevering, enkele kilometers vóór St. Oedenrode, tamelijk dicht bij de ophaalbrug over de Zuid-Willemsvaart bij Veghel en eveneens dicht vóór Uden. Dat was dus heel wat en moesten deze strategische punten met hand en tand verdedigd worden, wilde men voorkomen dat er een wig in de aanvoerroute gedreven werd door de Duitsers.

Maar men was allert, ook al was men zeer trefbaar!!

Zoals ik echter hier al schreef was het een rustige ochtend, het nog wel ietsje fris, maar eigenlijk normaal voor de maand september, dus wat wilje, da dagen werden steeds korter.

Er hing een lichte nevel over het Betuwse landschap, dus eigenlijk een soort vloerdauw. Maar doordat al flink ging schijnen, loste deze nevel langzaam op.

Het was nog stil om ons heen, al lieten enkele vogels zich toch al even horen, verscholen tussen de bladeren van bomen en struiken, die al geleidelijk herfsttinten kregen. In ons kippenhok kakelden kippen, ergens verderweg loeide een koe. dus eigenlijk waren dit dagelijkse geluiden van een plattelandsdorp. En dan te bedenken dat het eigenlijk volop oorlog was, dat er op dat ogenblik fel gevochten werd op een afstand van om en nabij vijftig kilometer, dus betrekkelijk dichtbij. En hier speelden enkele kinderen dicht in onze buurt, wij hoorden hun heldere stemmetjs en enkele honderden meters in westelijke richting, naderde een klein groepje bejaarde mensen op een smal weggetje tussen de landerijen door. Blijkbaar gingen zij ter kerke, want een rustig klokgelui klonk over ons klein, Betuws dorpje Driel.

In de Dorpsstraat werd het geleidelijk iets rumoeriger. Daar lie-
al reeds meerdere dorpsgenoten die eveneens op weg waren naar hun kerk. Een auto claxonneerde luid om het kerkvolk, zoals kerk-
gangers in die jaren genoemd werden, te waarschuwen dat hij in aantocht was, want veiligheid ging ook toen al boven alles!

Ja, ook toen stond de tijd niet stil, even geleden was het nog pas ruim negen uur, nu was het al reeds weer een klein kwartierje later. Ja, de tijd gaat snel, dus gebruik hem wél.

"Gisteren hoorden we vanuit het zuiden niet meer zoveel schieten en nu lijkt het daar ook tamelijk rustig. Zouden de Duitsers soms onopgemerkt terug getrokken zijn?" Opperde mijn broer.

"Dat denk ik niet, dan waren de Engelsen al reeds hier geweest."

Zo was mijn mening op dat moment.

Mijn broer had echter een andere mening, want hij merkte op: "Het kan namelijk ook wezen dat zowel de Duitsers als de Engelsen zich daar aan het ingraven zijn en stellingen gaan aanleggen. Misschien komt daar in Noord-Brabant een vaste frontlijn en kan de uiteindelijke strijd ieder moment losbarsten en is dit de stilte die aan een storm....."

Deze zin is toen niet meer voltooid want opeens was er luchtalarm. De sirenes in de omgeving loeiden, eerst in Arnhem en Oosterbeek, daarna in Elst en veel verderweg, mogelijk in Nijmegen of daar omtrent; dit was maar een schatting.

Het was altijd een zeer angstaanjagend gehoor, maar vonden het niets bijzonders meer, al kwam het niet zo vaak voor op zondagochtend. De laatste tijd was er bijna iedere dag luchtalarm, dus raakten we daar ook al aan gewend.

Ik ging binnen mijn verrekijker halen en zocht het luchtruim af in westelijke richting maar kon geen enkel vliegtuig constateren. Toch was er niet voor niets alarm gegeven, dus dan nog even geduld hebben. Een kort ogenblik daarna vernamen wij vanuit het zuidwesten het zware geronk van vliegtuigmotoren en ik keek direct in die richting en ja hoor, daar zag ik kleine formaties van vijf á zes tweemotorige toestellen, die in oost-noord-oostelijke richting vlogen en kwamen al gauw recht over ons heen.

Maar ook in noordelijke richting vlogen enkele grote formaties viermotorige bommenwerpers in oostelijke richting vliegen. Het leken wel zilvermeeuwen, zo blonken ze in de zon.

Mijn broer die naast me was komen staan telde in iedere formatie zo'n 45 á 50 stuks toestellen. Het gaf een enorm zwaar gedreun hoog in het luchtruim boven ons, want die toestellen waren omgeven door een flink aantal jachtvliegtuigen.

En het duurde niet zo lang meer, toen er van en uit andere richtingen ook vliegtuigen gekomen waren en opeens begonnen de jachttoestellen met grote snelheid te duiken en beschoten blijkbaar vijandelijke doelen. Dat had zo te zien plaats in de richting van Wolfheze en iets verderweg op het vliegveld Deelen, maar daar werd blijkbaar gebombardeerd aan het geluid te horen.

Nog dichterbij, in Arnhem namelijk, waren eveneens bommen gevallen. Daarboven zagen we op talrijke plaatsen blauw-zwarte rookkolommen opstijgen en hoorden we zware explosies. Vanuit de richting Wolfheze hoorden we heel duidelijk het knetterende geluid van de zware boordwapens der jachttoestellen.

Daar waren zo te horen ook strategische doelen beschoten met de zwaar kaliber mitrailleurs der gevechtstoestellen.

Nog heel lang daarna bleef er zwarte rook opstijgen.

Wij hadden het vermoeden dat daar een munitietrein was beschoten.

We vernamen vanuit die richting ook regelmatig explosies.

Mogelijk zijn er in de naaste omgeving ook spoorlijnen gebombardeerd en dit kon eveneens bij Wolfheze wel het geval geweest zijn.

Vanuit het westen kwamen opnieuw weer verschillende formaties vliegtuigen van vijf á zes stuks naderbij die op verschillende locaties het luchtdoelgeschut en andere afweerstellingen onder vuur gingen nemen, ook de luchtafweerstelling bij de spoorbrug bij Driel. Dit gaf een vreselijk lawaai en terwijl waren er nog meer vliegtuigen bij gekomen, zodat op vele plaatsen gebombardeerd en geschoten werd, zodat dit alles niet meer precies bij te houden was. Ook bij het kleine dorp Elden, ergens in Elst, mogelijk bij het station en eveneens verderweg in zuidelijke richting naar het dorp Lent of daar ergens omtrent, hoorden we veel gedonder van het Duitse afweergeschut en de zware explosies der bommen die afgeworpen waren.

Plotseling hoorden we opnieuw het vreselijke geraas in het lucht-ruim van vallende bommen. We konden ze zomaar uit de vliegtuigen zien vallen, het waren net blinkende eierkolen als zi in een grote boog omlaag kwamen. En dan direct erna die vreselijk harde explosies die er op volgden, vreselijk wat een geluid was dat! op dat moment leek het wel of Ons dorp Driel werd aangevallen, zo dichtbij leek alles.

enkele ogenblikken later zagen mijn broer en ik opnieuw een formatie van viermotorige bommenwerpers vanuit het oosten in Noordwestelijke richting vliegen, we konden ze heel goed zien omdat ze niet zó hoog vlogen. even later donderde het opnieuw van exploderende bommen in de richting van Wolfheze. Dat was weer een vreselijk vernielend geluid en we vroegen ons af wie nu weer het slachtoffer geworden was van deze ellendige, waanzinnige oorlog??

Zeer waarschijnlijk was het opnieuw Wolfheze geweest die de volle laag te verduren had gekregen in deze zondagochtend. Het had wel geleken op een bommenregen, alles dreunde als bij het geluid van zwaar onweer op korte afstand.

Opnieuw zagen we zwarte rookkolommen boven Arnhem opstijgen en eveneens ergens tussen Arnhem en Nijmegen, blijkbaar boven de spoorlijn of de Oude Rijksweg. Daar kwam ook zwarte rook boven de bomen uit. Dus zou daar wel veel vernield zijn en hoeveel slachtoffers waren daarbij gevallen?

Na het bombardement van Wolfheze bleef het enige tijd rustig en hoopten we dat de verdere dag zo zou blijven. Het tegendeel zagen echter een ogenblik later vanuit oostelijke richting over vliegen. Dus vreesden we opnieuw het ergste.

Het waren enkele grote formaties viermotorige bommenwerpers die tamelijk hoog over ons heenvlogen in westelijke richting. We bleven ze goed in de gaten houden wat ze gingen ondernemen, want de angst zat er bij ons al goed in. Opeens kwam ergens in de naaste omgeving van de spoorbrug bij Driel en ergens in Oosterbeek, het Duitse luchtdoelgeschut fel in actie en braakten zij honderden afweer projectielen in hun richting.

Doch deze toestellen waren blijkbaar al weer op de terugweg van bombardementen in het Duitse Roergebied en vlogen op zo'n grote hoogte dat de trefkans zeer klein was. Toch werd er hevig op geschoten zodat de lucht boven ons vol zat met grijze wolkjes van de geexplodeerde luchtafweer projectielen. Maar de vliegtuigen vlogen op veilige hoogte en waren ook al gauw weer uit ons zicht verdwenen. Het zicht was echter maar beperkt, doordat er een blauwe waas aan de lucht gekomen door de grote rookontwikkeling van de bombardementen die er in de naaste omgeving hadden plaatsgevonden. Gelukkig waren er bij ons dichtbij geen bommen gevallen, maar er was wel een luchtafweergranaat vlak boven ons huis tot explosie gekomen, dat een enorme harde knal had veroorzaakt, zodat we vreselijk schrokken op dat moment. En mogen we blij zijn dat geen van ons gezin, onze beide ouders hadden buiten ook staan kijken, was getroffen door eventuele rondvliegende granaatscherven.

Eveneens was er een projectiel van het Duitse luchtafweergeschut niet geexplodeerd en ergens in de naaste omgeving van ons huis, met een doffe klap in de grond geslagen. Met een hoog gierend geluid was ze vanuit het luchtruim omlaag gekomen. Zulke ongeexplodeerde projectielen werden "Blindgangers" genoemd.

Deze aanduiding zal mogelijk nog wel eens ter sprake komen in de verdere beschrijvingen van dit boek.

Toen de exploderende afweergranaat boven ons huis tot explosie kwam, waren scherven daarvan met veel geweld tegen de dakpannen geslagen, zodat er enkele aan stukken omlaag kwamen die rakelings langs mijn ouders heen op het stenen straatje naast ons huis terecht kwamen. Dit had heel anders kunnen aflopen als één van beiden daar door getroffen was.

'T Was ook eigenlijk allemaal nieuw voor ons wat er zoal om ons heen was voorgevallen, we hadden immers nog nooit en niets van een oorlog meegemaakt.

in de Dorpsstraat konden wij heel duidelijk horen dat er druk onder elkaar gepraat werd, want de wind kwam uit het noord-oosten. Deze mensen waren blijkbaar op de terugweg van de kerk naar huis. De kerkdiensten zullen wel gestoord zijn door al dit oorlogsgeweld en het lawaai van de bombardementen.

In het luchtruim was even de rust weergekeerd, maar voor hoelang? ?

Inmiddels was het al reeds bijna twaalf uur geworden en kreeg men misschien toch nog even een kans om rustig het warme middagmaal te kunnen nuttigen, want hoe het ook moge zijn, moeder, een goede huisvrouw zijnde, had met al dit bizonder gebeuren, toch niet verzaakt om haar huishoudelijke bezigheden te blijven vervullen, want na een kwartier werden we binnen geroepen om te komen eten. Daar stonden we toch we even van te kijken, dat moeder onder deze Zeer bijzondere gebeurtenissen toch het voor warm eten had gezorgd, terwijl het links en rechts en overal om je heen gedonderd, geknald en geknetterd had. Dát was toch een moeder, Of niet soms? Dus gingen we aan tafel om het eten niet de kans te geven dat het koud zou worden, want dat zou jammer geweest zijn voor al die moeite die er door moeder aan besteed was.

Mijn broer Piet en ik stonden net gereed om naar binnen te gaan toen er opeens een tiental engelse gevechtsvliegtuigen heel laag vanaf het westen boven de rivier de Rijn in de richting van de spoorbrug vlogen. Daar ongeveer aangekomen hoorden we het felle geknetter van het lichte Duitse afweervuur op de Engelse toestellen gericht. Maar deze vlogen echter zo laag, dat ze zeer slecht trefbaar waren op dat moment.

Toen plotseling gaven de Engelse toestellen enige vuurstoten met hun zwaar kaliber boordwapens op het Duitse afweergeschut dat bij de spoorbrug opgesteld stond. Daarna trokken ze even op, daalden en gaven opnieuw eenkele salvo's. Dit "spelletje" werd enige malen herhaald, om dan opeens terug te keren vanwaar zij gekomen waren. Het geheel had hooguit enkele minuten geduurd en opeens waren ze net zo gauw verdwenen als zij gekomen waren.

Dus toen konden wij aanstalten maken ok te gaan eten, meenden we. Moeder had die middag heerlijke sperzieboontjes geserveerd van eigenteelt en zoals gewoonlijk smaakten ze voortreffelijk, zo lekker, dat we besloten nogmaals een klein portie op te scheppen maaaaarr, opnieuw kondigden zich enige Typhoons aan door hun zeer luidruchtig geraas der motoren en naderden zo snel dat zij ons huis al eerder gepasseerd waren, voordat wij van onze stoelen opgestaan waren. En bij de spoorlijn en de brug aangekomen, werd het beschieten daarvan opnieuw enige malen herhaald en bij de laatste salvo's kregen zij geen vuur meer terug. Er werd nog even snel opgetrokken en over het strijdobject gevlogen. Ook toen verdwenen zij weer zo vlug als ze gekomen waren. Vakwerk dus!!

Gelukkig had ook deze operatie maar heel kort geduurd, zodat de boontjes in die tijd nog net niet zo afgekoeld waren dat ze niet meer zouden smaken. Dus was dit te samen heel gauw geregeld. En had deze warme maaltijd er gelukkig geen nadelige invloed door ondervonden, zelfs het toetje liet ons heerlijk smaken.

"Dit wordt wel een zeer bijzondere dag , er is namelijk al heel veel gebeurd, want zoveel beschietingen en bombardementen op één dag, eigenlijk nog maar een halve, hebben wij nog niet eerder meegemaakt, dus zal er nog wel meer volgen". vond vader.

Dit was een heel goede opmerking van vader, want er was inderdaad nog nimmer zoveel belangrijks voorgevallen, dan op andere dagen.

En dit had zich zelfs al afgespeeld in slechts enkele uren.

Blijkbaar was er wel het één en ander, volgens een opgezet plan, in beweging gekomen en de enige bedoeling daarvan, was natuurlijk de uiteindelijke bevrijding!

Het typische in deze situatie was eigenlijk wel dat we vanuit het zuiden geen trommelvuur of enig ander schieten meer gehoord hadden de laatste dagen, dat was ons werkelijk opgevallen. En juist deze stilte vertrouwden wij niet helemaal.

Inmiddels was het buiten een heel mooie herfstdag geworden.

Het waas dat lange tijd de zon had overschaduwd, was geleidelijk aan weer gaan verdwijnen; dus opgelost zo gezegd.

Het was echter wel een dag vol met vreemde gebeurtenissen. Daarom Zou die dag, de zondag de 17de september 1944 heel lang in ons geheugen blijven, al begon die dag als alle andere dagen.

Grootscheepse geallieerde luchtlandingen.....

Na het eten die zelfde middag, gingen mijn broer Piet en ik naar buiten en zochten een plekje op in de zon. Buiten was het volkomen rustig geworden, zoals er al reeds meerdere zondagen gepasseerd waren. Geen vliegtuigen meer boven ons in het luchtruim, geen gedonder van exploderende bommen, geen gestotter van de zware boordwapens der gevechtsvliegtuigen, niets meer van dit nare geluid dat aan oorlogvoeren doet denken. Iemand die niet wist dat het op dát moment oorlog was, zou niet hebben kunnen denken dat er reeds al zoveel was voorgevallen op deze dag.

Piet en ik zaten daar heerlijk in de herfstzon, tamelijk dicht bij de schuilkelder en liepen er even heen. De één keek de ander aan, en we dachten blijkbaar het zelfde, geen van ons gezin was tijdens de beschietingen en bombardementen op het idee te komen om voor onze veiligheid de schuilkelder in te gaan.

Daaraan was te merken dat wij, wat uiteindelijk met oorlog had uit te staan, nog niets hadden meegemaakt. Maar we begrepen heel goed dat het uiteindelijk een veilige ruimte was waarin men zich bij dreigend gevaar veilig kon voelen bij eventueel geweeren/of mitrailleurvuur.

Geenszins was men daarin veilig, bij het vallen van bommen of granaatvuur. Echter wel voor rondvliegende scherven, maar viel er zeer dichtbij een bom of een eventuele zwaar kaliber granaat of een gelijkwaardig projectiel, was de kans zeer klein dit te kunnen overleven.

Tussen de vier muren van het huis blijven was tot op zekere momenten tamelijk veilig te noemen, maar werd men dan getroffen door vallende stenen, stukken beton of wat voor ander zeer zwaar materiaal, kon dit de dood betekenen, of in veel gevallen een zware verwonding. Dan gaat men zich afvragen, wáár is men dan wél helemaal veilig onder oorlogsomstandigheden?? Dit weet men tevoren niet. Men moet geluk hebben. Een groot percentage zou daar op kunnen rekenen, maar eveneens kan men dit helaas ook niet hebben. Vaak is men op sommige momenten erg kwetsbaar.

we beseften echter wel dat het een ruimte was, waar je gebruik van kon maken, als het op andere plaatsen onveiliger leek dan dáár. We bleven nog een ogenblik in de zon zitten en spraken nog wat met elkaar over de algehele toestand zoals die er op dat moment voor stond. het was wonderlijk stil op dat ogenblik, vanuit het zuiden was geen bijzonder geluid waar te nemen. Wel liet in het weiland naast ons bedrijfje een koe zich even horen, door zacht te loeien, mogelijk dat ze ons vernomen had. verder was het een echte ouderwetse zondagsrust om ons heen.

Maar, plotseling werd deze verstoord door een bekend geluid dat we die ochtend al meerdere keren vernomen hadden n.l. het zware, dofte geronk van vliegtuigmotoren, dat al van verre waarneembaar was. Meestal kondigde dat de nadering aan van grote of kleinere formaties geallieerde bommenwerpers. Dus namem we een enigszins afwachtende houding aan, want er stond vast wel weer het één en ander te gebeuren. Het was zo omstreeks 2 uur en we gingen aan de westzijde van ons huis staan, daar hadden we ruimer zicht.

Maar eerst haalde ik de verrekijsker binnen, om alvast het luchtruim in westelijke richtingen af te tasten.

Het zware, donderend geluid der vliegtuigmotoren kwam al naderbij. En toen ik in die richting keek met de kijker, zag ik inderdaad grote zwermen vliegtuigen naderen, heel in de verte boven Heteren kon ik ze duidelijk zien. Ze vlogen boven de Rijn in een noordoostelijke richting en er kwamen er steeds meer.

Toen ikze beter kon onderscheiden zag ik dat het viermotorige toestellen waren. Maar al gauw ontdekte ik er ook andere modellen tussen die ik nog nooit eerder had gezien.

Achter de viermotorige toestellen vloog z'n afwijkend model met een veel langere neus en vleugels. Ook waren ze niet gestroomlijnd zoals de gewone vliegtuigen.

Het ging echter allemaal nog al heel vlug, want inmiddels waren ze al zover naderbij gekomen dat we konden zien dat ze met een kabel aan elkaar verbonden waren. En er kwamen er steeds meer bij, het dreunde zwaar in het luchtruim van al die toestellen.

MIJN broer keek ook even door de verrekijker want het was een hele belevenis om deze waarnemingen te doen. Hij zag nu ook heel duidelijk deze luchtvloot naderbij komen en zei dat de vliegtuigen die getrokken werden, uiteindelijk zweefvliegtuigen waren, die (gliders) genoemd werden. Op een gegeven ogenblik werd de kabel ontkoppeld en direct daarna daalde het zweefvliegtuig al vrij snel met de neus schuin omlaag gericht naar de aarde. Vele soortgenoten volgden hun voorbeeld.

Van ons af gezien waren ze intussen al reeds over de Rijn gevlogen en Renkum voorbij. Daar lagen in die jaren nog grote uitgestekheidevelden, waar zij mogelijk probeerden te landen. Na elkaar daalden ze naar de begane grond. Maar dat konden wij niet waarnemen want ons verdere uitzicht werd toen belemmerd door de bossen van de Veluwezoom die tussen ons en het landingsterrein.

De motorvliegtuigen waren terwijl door gevlogen en kwamen even daarna met een grote boog over de Rijn en ons heen vliegen om de terugweg weer te aanvaarden, zij waren immers hun last kwijt.

En zo waren ze al gauw uit het zicht verdwenen.

Er waren op deze manier heel wat, dus een flink aantal, van deze zogenaamde gliders geland op Nederlands grondgebied.

Wat wij echter op dat ogenblik heel vreemd vonden was, dat er tijdens deze landing geen schot gelost werd op de overvliegende vliegtuigen, door het Duitse luchtafweergeschut. De gehele operatie verliep heel rustig en volgens wij na konden gaan, hadden we niet horen schieten, maar dat is wel mogelijk geweest, want de windrichting was van noordoost naar zuidwest, dus kan dat de oorzaak geweest zijn dat we niet hoorden schieten.

Echter is door ons beide eveneens geen Duits jachtvliegtuig waargenomen en juist dát vonden en zeer vreemd.

Nauwelijks echter, zullen de zweeftoestellen geland zijn, of we vernamen opnieuw zwaar, dof motorengeronk van naderende formaties vliegtuigen die vanuit het zuidwesten naderden. Zij kwamen ongeveer volgens de zelfde route en vlogen eveneens in de zelfde richting. Maar ditmaal trokken ze geen zweefvliegtuig voort.

Maar toen ze de ongeveer boven de landingsterreinen waren gekomen kregen wij een schouwspel te zien dat we nog nooit hadden waargenomen en dat we ook nimmer meer te zien zouden krijgen en ook nooit meer in ons leven zouden vergeten.

Binnen zeer korte tijd hingen er honderden en al heel gauw daarna duizenden parachutes in de lucht boven de landingsplaats, in een mengeling van vele kleuren : geel, groen, grijs, rood en oranje, heel precies waren de vele kleuren niet zo gauw in het geheugen vast te leggen, want die regen van genuanceerde kleuren daalde zeer snel ter aarde. Een uniek verschijnsel in ons tijdperk! Tientallen mensen bij ons in de straat stonden naar dit uitzonderlijke-en zeer indrukwekkende schouwspel te kijken.

Nog nooit hadden wij zulks bijzonders kunnen aanschouwen en nimmer zouden wij zoiets ooit nog eens te zien krijgen.....

De zware transportvliegtuigen bleven af en aan vliegen, zeker wel een uur lang. Steeds maar weer werden parachutes afgeworpen, het leek wel of ze uit de toestellen geveegd werden.

Aan de kleurrijke parachutes bleken verschillende voorwerpen neergelaten te worden, o.a. langwerpige, vierkante en andere modellen. Daarna aan éénkleurige parachutes alleen maar langwerpige, dat al direct parachutisten bleken te wezen. Daarvan daalden eveneens duizenden omlaag naar een gebied, dat voor het overgrote deel nog totaal onbekend was.

Maar inmiddels hadden wij ons afgevraagd, of deze luchtlanding een deel ging vormen met een eventuele nieuw invasie, want daar ging het al helemaal op te lijken en dat het inderdaad wel in verband stond met de beschietingen en de bombardementen in de ochtenduren, daar waren we al reeds vast van overtuigd. Wie had dit kunnen denken voor enige uren geleden? ?

Wél heel vreemd vonden wij het, dat we als een reactie van de Duitsers, nog steeds niet hadden horen schieten, óf het lag aan de windrichting?

Nog meer transporttoestellen wierpen hun last af, keerden dan met een grote boog naar het zuidoosten over ons dorp terug en verdwenen spoedig uit het zicht; zij hadden hun taak volbracht.

Alleen enkele jachtvliegtuigen cirkelden nog wat rond boven de landingsterreinen en toen er één schuin boven ons was gekomen, liet het opeens een langwerpig-rond voorwerp vallen dat tuimelend omlaag kwam dat een suizend geluid veroorzaakte. Op enkele honderden meters van ons vandaan was het neergekomen in een boomgaard.

En toen we in de boomgaard kwamen was het een lege benzinetank van het jachtvliegtuig, die tijdens de val op een dikke tak van een boom terecht was gekomen. Daarbij was de tak finaal afgebroken.

De tank, uiteindelijk bleek het een reservetank te wezen, lag flink gedeukt onder de boom en was ongeveer ruim 1.75 meter lang en een diameter van $\frac{1}{2}$ een halve meter. Later werden er soms hier en daar wel eens vaker zulke lege benzinetanken gevonden.